

SAB • Arnhem

bezoekadres
Frombergdwarstraat 54
6814 DZ Arnhem

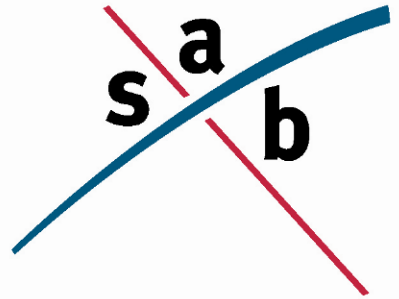
correspondentieadres
Postbus 479
6800 AL Arnhem

T [026] 357 69 11
F [026] 357 66 11
I www.sab.nl
E arnhem@sab.nl

KvK Arnhem 09122123

SAB • Amsterdam

SAB • Eindhoven

Briefrapport

aan: Gemeente Best

van: SAB

ons kenmerk: FRAN/HOMV/150269

datum: 24 augustus 2015

betreft: quick scan flora en fauna, realisatie nieuwbouw, Hoek Kapelweg/Sint Franciscusweg, gemeente Best.

AANLEIDING EN METHODE

In Best is men voornemens om op de hoek van de Kapelweg en de Sint Franciscusweg nieuwbouw te realiseren. Voordat dit plan kan worden uitgevoerd, dient eerst een onderzoek plaats te vinden in het kader van de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en eventueel andere geldende natuurregelgeving. De resultaten van dit onderzoek zijn verwoord in voorliggende quick scan flora en fauna.

De quick scan flora en fauna is gebaseerd op een biotoopinschatting door een ecooloog van SAB door middel van een eenmalig veldbezoek op 18 augustus 2015. Bij het opstellen van de quick scan flora en fauna is verder gebruik gemaakt van de meest recente verspreidingsgegevens van soorten. Op basis van deze methode zijn uitspraken gedaan over de mogelijke aanwezigheid van beschermde planten en dieren in het plangebied. Het veldbezoek heeft nadrukkelijk niet de status van een volledige veldinventarisatie, daar een volledige veldinventarisatie een hogere onderzoeksinspanning vergt en dit voor een algemene gebiedsscan niet noodzakelijk is. Deze quick scan is uitgevoerd op basis van de momenteel geldende uitwerking en interpretatie van beleid en wetgeving.

GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEOOGDE PLANNEN

Het plangebied ligt ten oosten van de kern van Best (gemeente Best, provincie Noord-Brabant). Best bevindt zich in De Kempen, een geografische streek in het zuidoosten van Noord-Brabant en in het noordoosten van België. Een kenmerk van de streek is de zanderige bodem. De omgeving van Best kenmerkt zich door agrarische gronden en bos- en heideterrein. Tevens bevinden zich plaatsen als Oirschot en Son in de omgeving, alsmede enkele E- en N-wegen (E312, N620, N619). Het plangebied maakt deel uit van het gebied 'de Zessprong'. Dit gebied ligt aan de noordzijde van Best, op de overgang van de kern naar het buitengebied. Het plangebied grenst in het noorden aan de Kapelweg, in het oosten aan de Sint Franciscusweg, in het zuiden en westen aan de bebouwing van aangrenzende percelen. Onderstaande afbeelding geeft de globale ligging van het plangebied weer.

SAB • Arnhem

bezoekadres
Frombergdwarstraat 54
6814 DZ Arnhem

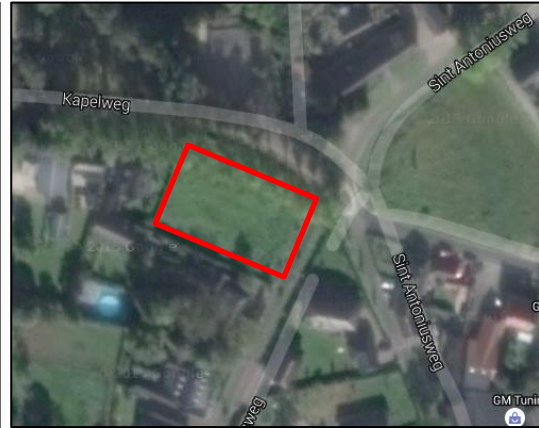
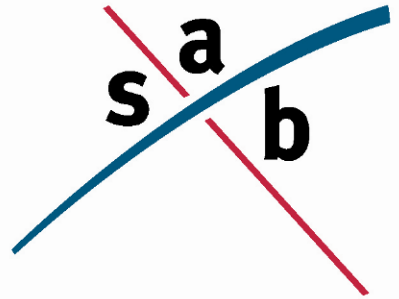
correspondentieadres
Postbus 479
6800 AL Arnhem

T [026] 357 69 11
F [026] 357 66 11
I www.sab.nl
E arnhem@sab.nl

KvK Arnhem 09122123

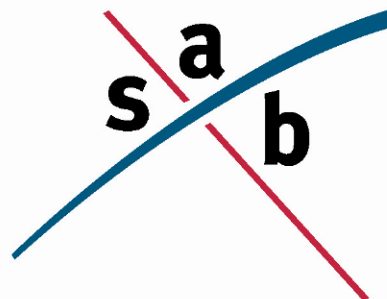
SAB • Amsterdam

SAB • Eindhoven

Links: topografische kaart van de omgeving van het plangebied en de globale ligging van het plangebied rood omkaderd. Rechts: luchtfoto met globale ligging van het gehele plangebied (rood omkaderd). Bron: Google Maps. Bewerking: SAB.

In de huidige situatie bestaat het plangebied uit een perceel met hoog grasland met een kruidige vegetatie. Ten noorden, westen en zuiden van het plangebied bevindt zich een haag, met daarachter aan de noordkant de populieren van de Kapelweg en aan de west- en zuidkant aangrenzende huizen en tuinen. Aan de oostkant bevinden zich een paar jonge essen met daarachter een fietspad. Navolgende afbeeldingen geven een beeld van het plangebied ten tijde van het veldbezoek.

Plangebied ten tijde van veldbezoek. 1) plangebied, foto genomen vanuit noordoostelijke hoek, 2) plangebied, foto genomen vanuit noordwestelijke hoek, 3) plangebied, foto genomen vanuit de zuidwestelijke hoek, 4) plangebied, foto genomen vanuit zuidoostelijke hoek.

In de nieuwe situatie wordt er een twee-onder-een kapwoning op de hoek Kapelweg/Sint Franciscusweg gerealiseerd. Het betreft nieuwbouw in de vorm van een langgevelboerderij bestaande uit één laag met (rieten) kap. De woningen zijn georiënteerd op de Kapelweg en deels op de Sint Franciscusweg. De goot-hoogte van de woningen bedraagt circa 3 m en de hoogte circa 8 m. De inhoud van de woning is, per woning, circa 750 m³. Navolgende afbeelding geeft een indicatie van het plangebied in de nieuwe situatie weer.

SAB • Arnhem

bezoekadres
Frombergdwarstraat 54
6814 DZ Arnhem

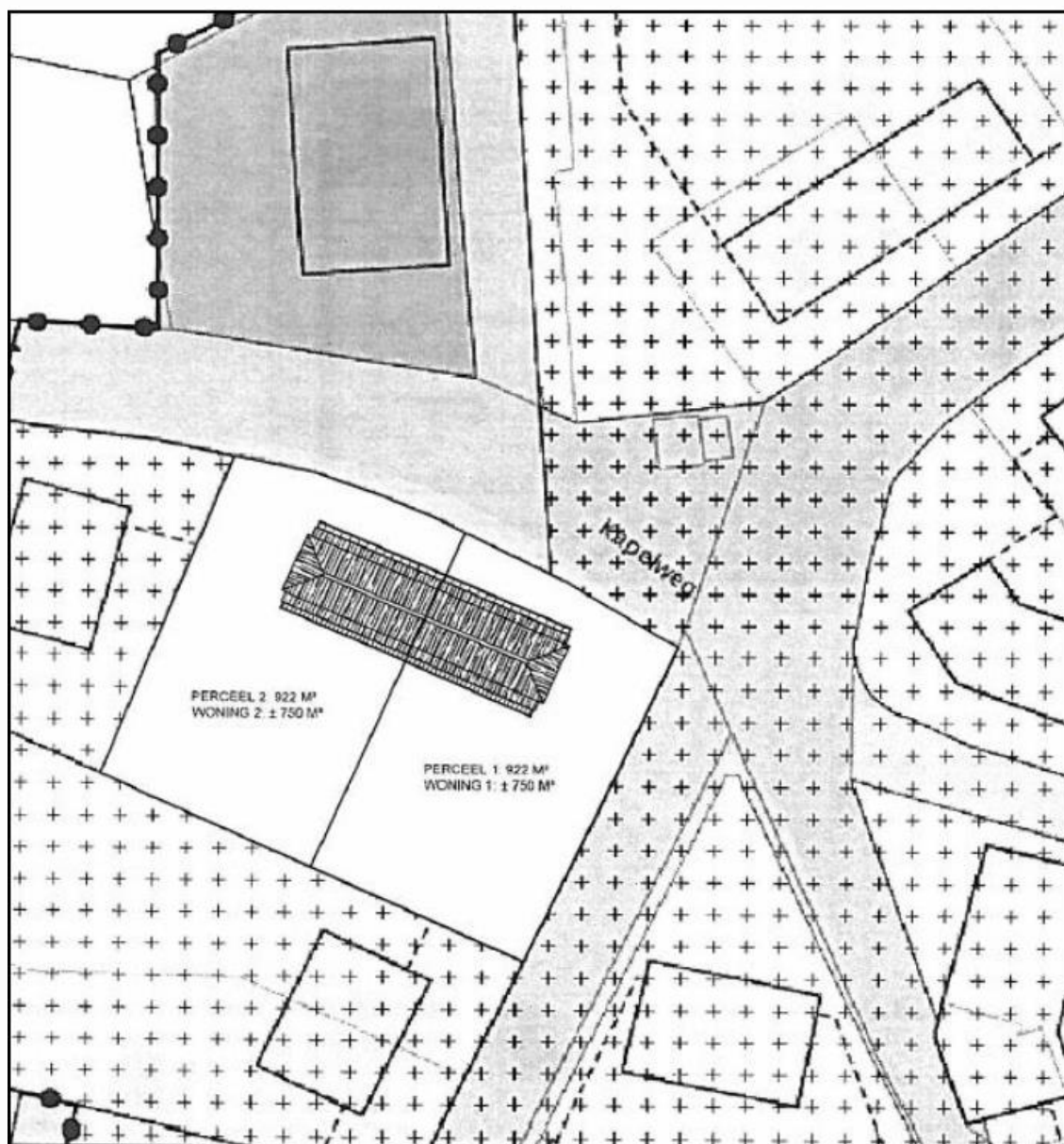
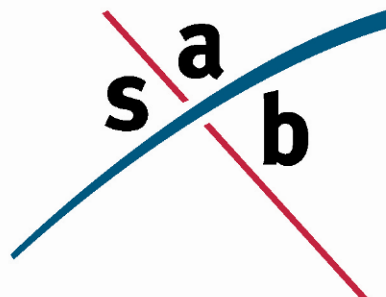
correspondentieadres
Postbus 479
6800 AL Arnhem

T [026] 357 69 11
F [026] 357 66 11
I www.sab.nl
E arnhem@sab.nl

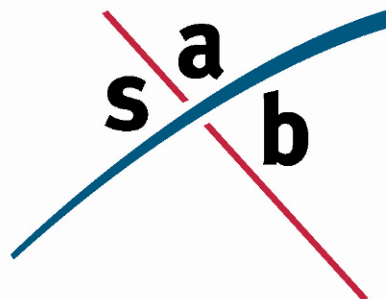
KvK Arnhem 09122123

SAB • Amsterdam

SAB • Eindhoven

Indicatie plangebied in nieuwe situatie (Bron: Spanjers Architecten)

GEBIEDSBESCHERMING

Bij gebiedsbescherming is onderscheid gemaakt tussen de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: Nbw 1998), de Ecologische hoofdstructuur (hierna: EHS), weidevogelgebied en ganzenfoerageergebied. In de Nbw 1998 worden Natura 2000-gebieden en Beschermd Natuurmonumenten beschermd. De EHS, weidevogelgebied en ganzenfoerageergebied zijn niet opgenomen in de natuurwetgeving van de Rijksoverheid, maar zijn opgenomen in de omgevingsverordening en -visie van de provincie. De bestaande EHS-gebieden zijn gericht op het behoud, herstel of de duurzame ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van de gebieden.

Het plangebied ligt niet in een gebied dat beschermd is volgens de Nbw 1998 (Natura 2000-gebied, Beschermd Natuurmonument). Het dichtstbijzijnde Beschermd Natuurmonument betreft Kavelen op een afstand van 2,4 kilometer van het plangebied. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied is Kampina & Oisterwijkse Vennen op een afstand van 7,3 kilometer. Gezien de kleine omvang van de ruimtelijke ingreep, de ruime afstand tussen het plangebied en deze natuurgebieden en de tussenliggende reeds verstorende elementen (Rijksweg A2, spoorlijn) zijn geen negatieve effecten te verwachten van de geplande ruimtelijke ingrepen op de natuurwaarden van de beschermde gebieden. Nader onderzoek hiernaar is derhalve niet noodzakelijk.

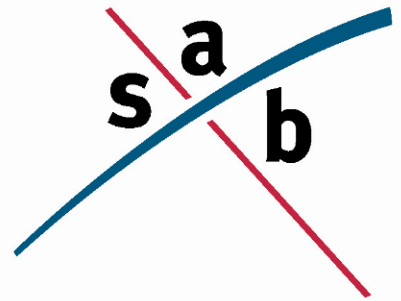
Het plangebied ligt niet in de EHS, weidevogelgebied of ganzenfoerageergebied. Het plangebied ligt er respectievelijk 1.600 meter, 7,4 kilometer en meer dan 20 kilometer vandaan. De omvang van de ruimtelijke ingreep is klein. Gelet op de afstand tussen de natuurgebieden en het plangebied en de ligging van reeds verstorende elementen, zoals de kern van Best, tussen het plangebied en de natuurgebieden kan worden geconcludeerd dat de ruimtelijke ingreep en de toekomstige situatie geen negatieve invloed heeft op de EHS, weidevogelgebieden en ganzenfoerageergebieden. Nader onderzoek is niet noodzakelijk.

SOORTENBESCHERMING

Soortenbescherming is altijd van toepassing. In Nederland is de bescherming van soorten opgenomen in de Flora- en faunawet. Deze wet is gericht op het duurzaam in stand houden van soorten in hun natuurlijk leefgebied. Als een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot verstoring of vernietiging van bepaalde beschermde soorten of hun leefgebied, kan het project in strijd zijn met de Flora- en faunawet. Voor het beoordelen van de doorwerking van het aspect soortenbescherming moet worden nagegaan of het plangebied beschermde plant- en diersoorten herbergt. De mogelijke negatieve effecten van de ingreep op betreffende soorten moeten worden beschreven.

Zorgplicht

De zorgplichtbepalingen (artikel 2) uit de Flora- en faunawet zijn altijd, overal en voor iedereen van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten. Verder mogen werkzaamheden die een verstorend effect op broedende vogels hebben niet uitgevoerd worden.

Algemeen voorkomende soorten

Een deel van de in Nederland door de Flora- en faunawet beschermde soorten worden niet direct door uitsterven bedreigd. Deze soorten zijn wel beschermd, maar vallen onder het lichte beschermingsregime van de Flora- en faunawet (tabel 1). Voor deze soorten geldt dat aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen op basis van een vrijstelling mogelijk is, zonder dat er sprake is van procedurele consequenties. Voorbeelden van dergelijke soorten zijn egel, haas, bruine kikker en zwanenbloem. Het is mogelijk dat soorten die vallen onder het lichte beschermingsregime, voorkomen in het plangebied. Echter, nader onderzoek naar deze soorten is niet noodzakelijk.

Strikt beschermde soorten

Een aantal van de mogelijk voorkomende soorten is meer strikt beschermd. Voor deze soorten moet bij aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen mitigerende maatregelen worden getroffen en dient mogelijk een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Hieronder wordt een beschrijving gegeven per soortgroep van het (mogelijk) voorkomen van deze strikt beschermde soorten.

Vaatplanten

Volgens verspreidingsgegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna (hierna: NDFF) komen er geen strikt beschermde vaatplanten in de buurt van het plangebied voor.

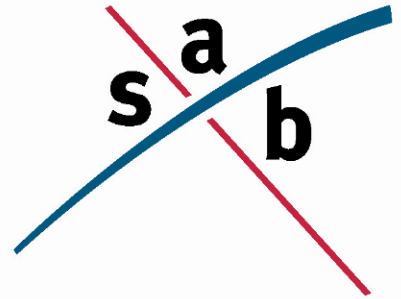
In het plangebied zijn soorten aangetroffen als fluitenkruid, grote brandnetel, distel, braam, paardenbloem, haagwinde, bezemkruid, perzikkruid en melganzenvoet. Dergelijke planten groeien meestal op een voedselrijke en verstoorde bodem. Een dergelijke leefomgeving is over het algemeen niet geschikt voor strikt beschermde plantensoorten, die vaak op schraal en weinig verstoord terrein groeien. Strikt beschermde vaatplanten worden derhalve niet in het plangebied verwacht.

Grondgebonden zoogdieren

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen de eekhoorn, steenmarter, das, boomarter en de waterspitsmuis in de buurt van het plangebied voor.

De eekhoorn heeft zijn leefgebied voornamelijk in oude bossen en maakt nesten in de vork van twee takken in een boom. De soort komt soms ook in bebouwd gebied voor, in parken en tuinen, mits er voldoende voedsel aanwezig is. Het plangebied bevat enkel een paar jonge essen aan de oostkant, aan de noordkant van het plangebied bevinden zich wel oudere bomen. Dit betreft de bomenrij van de Kapelweg, die doorloopt in westelijke richting. Tijdens het veldbezoek zijn de bomen ten oosten van het plangebied geïnspecteerd op mogelijke nestplaatsen en sporen van de eekhoorn, deze zijn echter niet aangetroffen. Deze bomenrij behoort tevens niet tot het plangebied waardoor er met de beoogde plannen geen sprake is van aantasting van een vaste rust- of verblijfplaatsen van de eekhoorn.

De biotoop van de boomarter bestaat uit bossen. In het plangebied zijn, op de paar jonge essen aan de oostkant, geen bomen aanwezig. Ten noorden van het plangebied staan wel bomen, aan weerszijde van de Kapelweg. Deze bomen zijn echter geen onderdeel van een bos en behoren tevens niet tot het plangebied. In het plangebied worden vanwege het ontbreken van een bosrijke omgeving geen

boomarters verwacht.

De steenmarter heeft een voorkeur voor steenachtige schuilplaatsen, zoals steengroeven, rotsige hellingen en gebouwen. In het plangebied zijn geen gebouwen of andere stenige elementen aanwezig, de steenmarter wordt derhalve niet in het plangebied verwacht.

De biotoop van de das bestaat vooral uit kleinschalig akker- en weidelandschap met verruigde elementen in de vorm van bosjes, heggen en houtwallen. Belangrijk hierbij zijn een groot voedselaanbod, weinig verstoring en genoeg dekking. Het plangebied bestaat uit een weiland met hoog gras en de nodige kruidige vegetatie, het perceel wordt aan drie kanten omsloten door een haag. Ten noorden van het plangebied bevinden zich agrarische gronden. Het plangebied zelf bevindt zich echter in een stedelijke omgeving, met woningen in alle windrichtingen grenzend aan het perceel. Dit zorgt ervoor dat het plangebied waarschijnlijk te veel verstoord is voor de das. Tevens zijn er geen sporen van de das in het plangebied waargenomen, zoals uitwerpselen, haren, graafsporen of burchten. De das wordt derhalve niet in het plangebied verwacht.

Het biotoop van de waterspitsmuis bestaat uit schoon, niet te voedselrijk, vrij snel stromend tot stilstaand water met een behoorlijk ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers. In het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied zijn geen watergangen aanwezig. De waterspitsmuis is derhalve niet in het plangebied te verwachten.

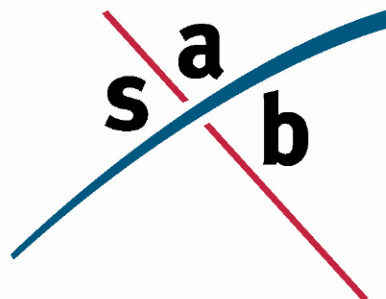
Vleermuizen

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen meerdere soorten vleermuizen in de buurt van het plangebied voor. Het betreft de soorten gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis. Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn streng beschermd. Dit betreft zowel de dieren zelf als al hun verblijfplaatsen, essentiële vliegroutes en essentieel foerageergebied zijn beschermd.

Vleermuizen verblijven overdag over het algemeen in bomen (in holtes, holen of achter loszittend schors) of in gebouwen (in spouwmuur, onder dak, achter gevelbetimmering, etc.). Binnen het plangebied is geen bebouwing aanwezig. De aanwezigheid van verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuissoorten in het plangebied is daardoor uitgesloten.

Aan de oostkant van het plangebied bevinden zich enkele jonge bomen. Deze bomen zijn echter van een te geringe omvang om een geschikte verblijfplaats van boombewonende vleermuizen te vormen. Ook in de bomenrij van de Kapelweg, grenzend aan het plangebied, zijn geen geschikte holtes voor vleermuizen aangetroffen. In het plangebied en aan de rand van het plangebied zijn derhalve geen verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen aanwezig.

Naast verblijfplaatsen zijn ook essentiële vliegroutes en essentieel foerageergebied beschermd. Vliegroutes zijn lijnvormige elementen, vaak een bomenrij, waaraan vleermuizen zich oriënteren. Deze oriëntatie hebben ze nodig om zich van hun verblijfplaats naar hun foerageergebied te verplaatsen.

In het plangebied zelf zijn geen doorlopende lijnvormige elementen aanwezig en zal er dus ook geen sprake zijn van een essentiële vliegroute. Net buiten het plangebied, aan de noordkant, bevindt zich echter wel een bomenrij. Dit betreft een doorlopende bomenrij van de Kapelweg, die net buiten het plangebied verder naar het westen loopt. Deze bomenrij zou door vleermuizen gebruikt kunnen worden als vliegroute. Deze bomenrij behoort echter niet tot het plangebied en blijft in de nieuwe situatie behouden. De mogelijke vliegroute aan de rand van het plangebied zal daardoor in de nieuwe situatie behouden blijven.

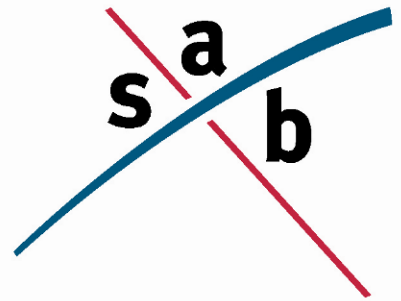
Vleermuizen foerageren voornamelijk in en rond bomen, boven moerasgebied of open water en ook boven bloemrijk grasland en langs dijken. In het plangebied kunnen er vleermuizen foerageren rond de bomenrij net buiten het plangebied. Aangezien deze bomenrij behouden blijft, zal er met de beoogde plannen geen sprake zijn van aantasting van een essentieel foerageergebied.

Vogels

Voor wat betreft de bescherming van de inheemse vogelsoorten, zijn deze grofweg in twee groepen te verdelen. Enerzijds soorten waarbij hun nest en functionele leefomgeving is beschermd gedurende de periode dat ze aan het broeden zijn; anderzijds de soorten waarbij hun nesten en functionele leefomgeving het hele jaar door zijn beschermd. Globaal loopt de periode waarin vogelsoorten in Nederland broeden van half april tot half augustus. Echter, als buiten deze periode vogels broeden zijn ook die beschermd.

Het plangebied bevindt zich in een stedelijk gebied, op de overgang van de kern naar het buitengebied. Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten die in deze omgeving voor kunnen komen zijn de huismus en gierzwaluw. Beide soorten broeden voornamelijk in gebouwen. Gierzwaluwen en huismussen broeden in kieren en spleten van bebouwing, huismussen broeden tevens vaak onder (ronde) dakpannen. Aangezien zich in de huidige situatie geen gebouw in het plangebied bevindt, zal er met de beoogde plannen geen nestlocatie van de gierzwaluw of huismus verloren gaan. Beide soorten zijn tijdens het veldbezoek ook niet in het plangebied of de directe omgeving daarvan waargenomen. Voor wat betreft huismussen is ook de functionele leefomgeving beschermd. Bij de functionele leefomgeving kan gedacht worden aan groenblijvende struiken die huismussen ter beschutting gebruiken of aan een essentieel foerageergebied in de nabijheid van het nest. Tijdens het veldbezoek is bekeken of de gebouwen aan de rand van het plangebied geschikte nestlocaties van huismussen zouden kunnen bevatten. De aangrenzende huizen zijn echter niet geschikt voor huismussen door het steile dak en de platte dakpannen. Het plangebied bevat wel hagen, die gebruikt kunnen worden door huismussen ter beschutting, maar aangezien er zich geen nest in de nabijheid van het plangebied bevindt, is het niet waarschijnlijk dat het plangebied onderdeel uitmaakt van de functionele leefomgeving van een huismus.

Tijdens het veldbezoek zijn algemene soorten vogels aangetroffen als kauw en houtduif. Deze vogelsoorten kunnen broeden in of in de directe omgeving van het plangebied. Dergelijke soorten mogen niet verstoord worden tijdens het broeden. De geplande werkzaamheden dienen daarom buiten de broedperiode gestart te worden. Als deze vogels bij het zoeken van een nestlocatie merken dat het plangebied en de directe omgeving te verstorend is door de bouwwerkzaamheden, zullen ze elders een geschikte nestlocatie zoeken. Als binnen de broedperiode gestart dient te worden met de werkzaamheden, is dit enkel mogelijk als aantoonbaar is vastgesteld dat geen broedende vogels in en direct rond het

plangebied aanwezig zijn.

Reptielen

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen de levendbarende hagedis en de hazelworm in de buurt van het plangebied voor.

De biotoop van de levendbarende hagedis bestaat uit enigszins vochtige heide of heide met vennen. Het plangebied bestaat uit een weiland met hoog gras, in een stedelijk gebied. In het gebied of de directe omgeving is geen sprake van heide en vennen. Vanwege het ontbreken van een geschikt biotoop wordt de levendbarende hagedis niet in het plangebied verwacht.

De biotoop van de hazelworm bestaat uit voornamelijk uit bossen, bosranden, heide en houtwallen. Dergelijke biotopen zijn niet in het plangebied aanwezig. De soort wordt derhalve niet in het plangebied verwacht.

Reptielen komen voornamelijk voor in overgangsvegetaties van bijvoorbeeld heide naar bos. Een dergelijke vegetatie is in het plangebied niet aanwezig. De ringslang komt soms in cultuurgebied voor, maar is sterk gebonden aan ruige en geleidelijk aflopende oevers van watergangen. Aangezien er geen watergangen in het plangebied liggen, is aanwezigheid van de ringslang in het plangebied niet te verwachten.

Amfibieën

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen de heikikker, poelkikker en rugstreeppad in de buurt van het plangebied voor.

De biotoop van de poelkikker bestaat uit onbeschaduwde, zwak zure, stilstaande wateren in bos- en heidegebied op de hogere zandgronden. De soort komt voor in poelen, water in hoogveengebieden, vennen en uiterwaarden. In het plangebied zijn geen watergangen aanwezig. Tevens bevindt het plangebied zich niet in een bos- en heidegebied. Van een geschikte leefomgeving van de poelkikker is dan ook geen sprake, de soort wordt derhalve niet in het plangebied verwacht.

De biotoop van de heikikker bestaat uit vochtige heidegebieden, waar sprake is van veenvorming en in hoog- en laagveengebieden. Van vochtig heidegebied of veengebied is in het plangebied geen sprake. Vanwege het ontbreken van een geschikt biotoop wordt de heikikker niet in het plangebied verwacht.

De rugstreeppad is een bewoner van zandige terreinen met een hoge dynamiek. Deze soort is een echte pionier die zich ingraaft in kaal braakliggend terrein en haar eitjes legt in ondiepe kale poeltjes. Het plangebied bestaat niet uit braakliggend terrein, ook missen er ondiepe poeltjes die de soort kan gebruiken voor het afzetten van de eieren. Op het moment is het niet waarschijnlijk dat de rugstreeppad in het plangebied voorkomt doordat er zanderig terrein en ondiepe poelen ontbreken. Als het plangebied in een later stadium echter wel uit braakliggend terrein zal bestaan, is het niet onmogelijk dat de soort het plangebied zal koloniseren. Aangeraden wordt om in dat geval ondiepe poelen zo snel mogelijk te dempen en het terrein zo kort mogelijk braak te laten liggen.

SAB • Arnhem

bezoekadres
Frombergdwarstraat 54
6814 DZ Arnhem

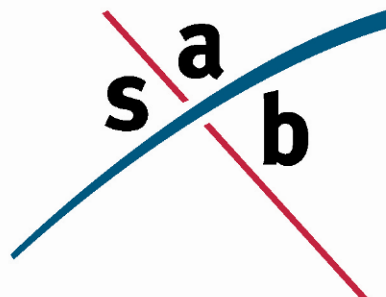
correspondentieadres
Postbus 479
6800 AL Arnhem

T [026] 357 69 11
F [026] 357 66 11
I www.sab.nl
E arnhem@sab.nl

KvK Arnhem 09122123

SAB • Amsterdam

SAB • Eindhoven

Vissen

In het plangebied liggen geen watergangen. Aanwezigheid van strikt beschermde vissoorten is derhalve uitgesloten.

Insecten en overige ongewervelden

Beschermde insectensoorten en andere beschermde ongewervelden eisen een zeer specifiek habitat. Deze soorten komen in stabiele habitattypen voor zoals heiden en venen. Een dergelijke stabiel habitatype is niet in het plangebied aanwezig. Beschermde insecten en andere ongewervelden zijn daarom niet in het plangebied te verwachten.

CONCLUSIE EN ADVIES

In Best is men voornemens om op de hoek van de Kapelweg en de Sint Franciscusweg nieuwbouw te realiseren. Nader onderzoek voor wat betreft soortenbescherming is niet noodzakelijk. Strikt beschermde soorten worden niet in het plangebied verwacht.

Het is mogelijk dat algemeen voorkomende vogelsoorten in of direct rond het plangebied broeden tijdens de broedperiode (half maart tot half augustus). De geplande werkzaamheden kunnen verstorend werken op deze broedende vogels. Bij verstoring van broedende vogels is sprake van overtreding van de Flora- en faunawet. Bij dergelijke ruimtelijke ingrepen adviseren wij om deze buiten de broedperiode te starten. Daarnaast dient ter aller tijde rekening gehouden te worden met de zorgplicht.

SAB • Arnhem

bezoekadres

Frombergdwarsstraat 54
6814 DZ Arnhem

correspondentieadres

Postbus 479
6800 AL Arnhem

T [026] 357 69 11

F [026] 357 66 11

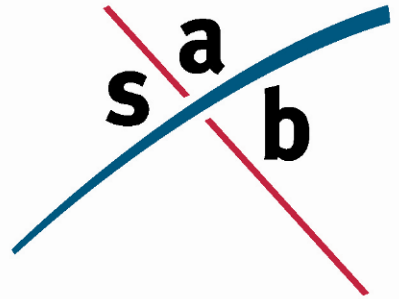
I www.sab.nl

E arnhem@sab.nl

KvK Arnhem 09122123

SAB • Amsterdam

SAB • Eindhoven

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Lenders, A., Marijnissen, C., Felix, R. 1993. Waarnemen en herkennen van Amfibieën en Reptielen in het veld, stichting RAVON, Nijmegen.

Netwerk Groene Bureaus, Gegevensautoriteit Natuur, Zoogdiervereniging. 2013. Vleermuisprotocol 2013.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard Gierzwaluw. Versie 2.0 december 2014.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard Huismus. Versie 2.0 december 2014.

Van der Meijden, R. 2005. Heukels' Flora van Nederland, Wolters Noordhoff, Groningen/Houten.

Van Diepenbeek, A. 1999. Veldgids Diersporen, KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Van Uchelen, E. 2006. Praktisch natuurbeheer: amfibieën en reptielen, KNNV Uitgeverij, Utrecht.

www.brabant.nl

www.quickscanhulp.nl

www.ravon.nl

www.rijksoverheid.nl

www.stowa.nl

www.synbiosys.alterra.nl

www.telmee.nl

www.vogelbescherming.nl

www.zoogdiervereniging.nl